

1. Suomen uskontilanne tänään

Lähteet: Ahokallio, Tapio; Kakkonen, Marja; Lahti, Jaana; Pelttonen, Juhana; Pruuki, Lassi; Vaeltaja, Matkalla uskontojen maailmaan. 2. painos. Jyväskylä 2000, s. 1-117. Kotia, Kimmo; Merenlahti, Petri; Järninen, Anni; Jusela, Pia; Stenius, Eelena. Maailmanuskonnit 1. painos. Helsinki 2003, 80-81, 92-93, 110-111, 127, 142-143. Ahokallio, Tapio; Karvinen, Jarmo; Pyyssäläinen, Markku; Tilkainen, Matti. Uskonto 9. Jyväskylä 1992, s. 46-55. http://www.stat.fi/hup/maanum/10_uskonnot.xls (luettu 13.9.2005).

1A) Yleistä

Suomen **(A1)** kirkko on Suomen suurin kirkkokunta. Vuonna 2018 hiukan alle **(A2)** prosenttia suomalaisista kuului Suomen evankelisluterilaiseen kirkkoon¹ – vielä 2000-luvun alussa 85 % suomalaisista kuului evankelisluterilaiseen kirkkoon². Suurin vähemmistökirkko on Suomen **(A3)** kirkko 58 000 jäsenellä. Ortodokseja on siis hiukan yli prosentti suomalaisista. Lisäksi Suomessa toimii esimerkiksi katolinen kirkko, vapaakirkko, helluntaiherätys ja baptistit.

Vuonna 1923 voimaan astuneen uskonnon**(A4)**lain jälkeen Suomeen on tullut myös **(A5)**, buddhalaisuus, hindulaisuus, mormonit ja **(A6)** todistajat. Mormonit ja **(A6)** todistajat pitävät itseään kristillisinä, mutta muut kristilliset kirkot eivät heitä kristillisiksi kirkoiksi hyväksy heidän erilaisten uskon**(A7)** vuoksi. **(A8)** todistajat on Suomen suurin ei-kristillinen uskontokunta 18 000 jäsenellään (0,3%).³

¹ <https://evl.fi/tietoa-kirkosta/tilastotietoa> (luettu 8.8.2019)

² http://www.stat.fi/hup/maanum/10_uskonnot.xls (luettu 13.9.2005)

³ http://www.stat.fi/hup/maanum/10_uskonnot.xls (luettu 13.9.2005).

tustyön rahoittamiseksi jumalanpalveluksissa kerätään **(B9)** ja järjestetään joka vuosi **(B10)**-keräys.

Suomalaiset osallistuvat aktiivisesti kirkon erilaisiin elämän**(B11)** liittyviin toimituksiin. Suuri osa suomalaisista saa nimensä kirkon järjestämässä **(B12)**tilaisuudessa, jossa lapsi otetaan kirkon jäseneksi yleensä kuukauden ikäisenä. Lapsi saa uskontokuntansa **(B13)** mukaan, elleivät vanhemmat toisin sovi. Rippi**(B14)**ssa noin 15-vuotiaalle nuorelle annetaan uskonnollista opetusta, jonka päätteeksi hän tunnustaa uskonsa seurakunnan edessä. Suuri osa suomalaisista **(B15)** solmitaan kirkollisesti. Ehtona kirkolliselle vihkitoititukselle on **(B16)**koulun käyminen. Myös suurin osa suomalaisista siunataan hautaan **(B17)** menoin. Myös kirkkoon **(B18)** voidaan siunata hautaan kirkollisin menoin sukulaisten toivomuksesta, jos vainaja ei ole eläessään sitä nimenomaisesti kieltänyt.

Suomen evankelisluterilaisella kirkolla on noin 600 **(B19)**. Seurakunnissa tärkeimmät päätökset tekee **(B20)**. Yhteistaloudessa elävissä saman kunnan sisällä olevissa seurakunnissa jokaisella seurakunnalla on oma seura-

1B) Suomen evankelisluterilainen kirkko

(B1) osa suomalaisista kuuluu Suomen evankelisluterilaiseen kirkkoon, vaikka kaikki eivät ole aktiivisia. Suosituimpia **(B2)** kirkon toimintamuotoja ovat erilaiset **(B3)** ja eri elämän**(B4)** liittyvät toimitukset. **(B5)** kirkko järjestää jumalan**(B6)** lisäksi erilaisia kerhoja lapsille ja nuorille, pienryhmiä aikuisille ja auttaa köyhiä ja sairaita. Lapsille ja nuorille järjestetään pyhä**(B7)**, päiväkerhoja ja erilaisia harrastepiirejä. Kaikkein suosituin toimintamuoto nuorten keskuudessa on rippi**(B7)**, jonka käy lähes kaikki kirkoon kuuluvat nuoret. Aikuisille kirkko järjestää keskusteluryhmiä, kirkkokuoroja sekä raamattu-, diakonia- ja lähetyspiirejä. Raamattupiireissä tutkitaan raamattua, diakoniapiireissä avustetaan köyhiä ja lähetyspiirit keskittyvät tukemaan lähetystyötä ja erityisesti seurakunnilla ulkomaila lähetystyössä olevia nimikkolähettejä.

Kirkko **(B8)** köyhiä, vanhuksia, sairaita ja vankeja tarjoamalla sielunhoidollisia palveluja ja ruoka-avustuksia. Myös nuoret voivat osallistua avustustyöhön. Kirkko tekee ulkomaila lähetystyön lisäksi kehitysyhteistyötä ja tukee näin kohdemaiden ihmisten toimeentuloa. Avus-

kuntaneuvosto **(B20)**n ollessa yhteinen. Neuvoston vaaleissa äänioikeutettu on **(B21)**-vuotias kirkon jäsen. Ehdokkaaksi asettuvan pitää olla lisäksi **(B22)**. Myös seurakunnan kirkkoherra ja työntekijät vaikuttavat toimintaan.

Evankelisluterilaisen kirkon seurakunnat on jaettu **(B23)** hiippakuntaan. Evankelisluterilaisen kirkon ylin päättävä elin on 108-jäseninen **(B24)**kokous. Puolet kirkolliskokouksen puolet jäsenistä on maallikoita. **(B24)**kokous valitsee piispat ja vastoin sen tahtoa ei voida säätää kirkkolakia. Suomen **(B25)** kirkolla on kansankirkkona **(B26)**oikeus.

1C) Suomen ortodoksinen kirkko

Suomen **(C1)** kirkko on vaikuttanut Suomessa aina kristinuskon maahantulosta asti. Pitkän **(C2)** vaikutuksensa perusteella Suomen **(C3)** kirkko on Suomen toinen **(C4)**kirkko, jolla on **(C5)**oikeus. **(C6)** kirkoon kuuluu hiukan yli prosentti suomalaisista.

Suomen **(C7)** kirkolla on pitkä ja värikäs historia. 1200-luvulla Laatokan saareen perustettiin Valamon luostari. Ruotsin valtio vainosi suurvalta ajalla 1500-

ja 1600-luvulla ortodokseja yrittäessään yhtenäistää valtakunnan uskonnollista pohjaa. Suomen tultua liitettyksi ortodoksiseen Venäjään 1809 (C8) kirkon asema parani. Suomen itsenäistyessä vuonna (C9) Suomen (C10) kirkon yhteydet Venäjälle ja Moskovan patriarkaattiin katkesivat. Suomen (C11) kirkko liittyi vuonna 1925 Konstantinopolin patriarkaattiin. Talvi- ja jatkosota aiheuttivat suuret tuhot Suomen (C12) kirkon omaisuudelle ja suurin osa (C13) joutui siirtämään (C14) luovutetuilta alueilta evakkoon muualle Suomeen. Myös (C15) luostarin munkit siirtyivät Heinävedelle perustettuun Uuden (C15) luostariin.

Suomen ortodoksisella kirkolla on 27 (C16) ja kolme hiippakuntaa, joiden keskuskeskukset ovat Kuopiossa, Oulussa ja Helsingissä. Helsingin piispa on koko Suomen ortodoksisen kirkon arkki(C17). (C18) patriarkaatti vahvistaa arkki(C19)n vaalin.

Suomen (C20) kirkolla on rikas jumalanpalveluselämä. (C21) jumalanpalveluksissa eli liturgioissa (C22), jos terveys sen sallii. (C23) liturgiat ovat muodoiltaan komeita ja niissä käytetään usein ristin-

tioksi 2001 perustettuun Suomen helluntaikirkkoon.⁴ (D3)seurakuntaan liitytään uskovien kasteen kautta. (D4) yhteisön ja karismaattisten ilmiöiden korostaminen on (D5)herätykselle muutenkin tyypillisiä piirteitä. Suomen katolisella kirkolla on noin 8000 jäsentä. Erityisesti (D6) ja muuttoliikkeen seurauksena niin katolisen kirkon kuin muidenkin pienten kirkko- ja uskontokuntien jäsenmäärä on Suomessa (D7). Mainittujen kirkkokuntien lisäksi Suomessa toimivat mm. baptistit ja metodistit. Suomalaisessa katukuvassa näkyvä (D8)armeija ei ole Suomessa itsenäinen kirkkokunta. Yleensä sen jäsenet kuuluvat Suomessa evankelisluterilaiseen kirkkoon. (D8)armeija keskittyy avustustyöhön erityisesti kaupungeissa ja kerää varoja työhönsä esimerkiksi kirpputorien ja joulu(D9)-keräyksen avulla.

1E) Kristillisperäisiä yhteisöjä Suomessa

Jehovan todistajat ja mormonit pitävät itseään (E1), mutta muut kirkkokunnat eivät hyväksy heitä kristilliseksi erilaisten uskon(E2) ja pyhien kirjoitusten vuok-

⁴ <http://www.suomenhelluntaikirkko.fi/historia/> & http://www.suomenhelluntaikirkko.fi/historia/suomen_helluntaikirkon_perustaminen/ & <http://www.suomenhelluntaikirkko.fi/seurakunnat/> (lukupäivä 28.7.2009)

merkkejä ja tuohuksia. (C24)staasit eli kuvaseinät värittävät ortodoksia kirkkoja. (C25) eli pyhät kuvat värittävät kirkkojen lisäksi myös (C26) koteja. Pääsiäinen on (C27) kirkon tärkein juhla.

1D) Muut kristilliset kirkkokunnat Suomessa

Evangelisluterilaisen ja ortodoksisen kirkon jälkeen suurin rekisteröitynyt suomalainen kirkkokunta on Suomen vapaakirkko. Sillä on noin 13 000 jäsentä. Vapaakirkko korostaa (D1) valtiosta ja seurakuntaa (D2) yhteisönä. Vapaakirkko kastaa vasta uskoon tulleen ihmisen upottamalla.

(D3)herätyksellä on Suomessa paljon kannattajia. (D3)herätys toimi Suomessa 2000-luvulle asti ilman virallista keskusorganisaatiota ja suurin osa sen kannattajista kuului pitkään virallisesti Suomen evankelisluterilaiseen kirkkoon. Vuonna 2009 sen kannattajia arvioidaan olevan noin 45 000 ja seurakuntia noin 250, mutta vuoden 2009 alussa näistä oli vain 30 seurakuntaa ja alle 5000 jäsentä liittynyt keskusorganisa-

si. Jehovan (E3) tulkitsevat Jeesuksen luonteen kristillisistä kirkoista eroavalla tavalla ja hylkäävät (E4)opin. Lisäksi he käyttävät omaa käännöstään (E5). Jehovan (E6) ovat ahkeria julistajia ja kiertävät ovelta ovelle levittämässä uskontoaan. He myös koontuvat ahkerasti valtakunnan(E7). Jehovan (E8) sitovat jäsenensä tiukasti yhteyteensä. Jehovan (E8) kieltäytyvät esimerkiksi asepalveluksesta, poliittisesta toiminnasta ja verensiirroista. Jehovan (E8) ovat Suomen (E9) ei-kristillinen uskonnollinen ryhmittymä 18 000 jäsenellään.

(E10)kin ovat hylänneet kolminaisuusopin. (E11)lla on (E12) lisäksi muitakin pyhiä kirjoituksia, tärkeimpänä (E13) kirja. (E14) suhtautuvat yhteiskuntaan myönteisesti eivätkä pyri eristäytymään siitä Jehovan (E15) lailla. (E16) levittävät aktiivisesti uskontoaan.

1F) Muita uskontoja Suomessa

Suomessa on nykyään noin 1500 juutalaista. Juutalaiset (F1) eli rukoushuoneet ovat Helsingissä ja Turussa. Heillä on vilkasta kulttuuritoimintaa. (F2) historia Suomessa alkaa varsinaisesti 1800-luvulla, kun

täällä pitkään palvelleet sotilaat saivat luvan asettua pysyvästi Suomeen. Pitkän keskustelun jälkeen juutalaiset saivat täydet kansalaisoikeudet vuonna 19(F3). Hitlerin Saksan juutalais(F4) pakoon lähteneisiin juutalaisiin Suomessa suhtauduttiin varauksellisesti ja osa käännytettiin takaisin (F5). Varmuudella ainakin kahdeksan Suomen juutalaista luovutettiin Saksan (F6). Vain yksi selvisi hengissä. Tutkija Hannu Rautkallio on kirjoittanut luovutetuista kirjan osuvalla nimellä *Ne kahdeksan ja Suomen omatunto*.

Islam on tullut lähinnä pakolaisten ja siirtolaisten myötä myös Suomeen. Islamin uskoiset eli (F7) uskovat Koraaniin, joka yhdistää eri puolilta tulleita ja tavoiltaan erilaisia ja länsimaisista tavoista paljonkin poikkeavia muslimeja. Muslimien tavat poikkeavat välillä suomalaisessa yhteiskunnassa totutuista tavoista. Suomessa on 24 000 (F8) ja 15 seurakuntaa ja saman verran yhdistyksiä.

Hindulaiset vaikutteet näkyvät Suomessa erityisesti joogan harjoittamisessa. Jooga on ihmisen itse(F9), jolla tähtäimessä on mielenrauha ja terveys. Joogaa

voi harjoittaa minkä tahansa (F10) kannattaja. (F11) vaikutteita Suomessa edustaa teosofia, joka pitää itseään uskonnollisen viisauden tutkimisena.

Nykyään Bodhidharmaaksi itseään kutsuva yhdistys on vanhin Suomessa toimiva (F12) tutkiva seura. Sen lisäksi Suomeen on perustettu Friends of Buddhist Order –yhteisöön kuuluva rekisteröity yhdistys. FWBO pyrkii sovittamaan (F13) oppeja länsimaisille ihmisille sopivaan muotoon. Tärkein toimintamuoto on (F14) harjoittaminen. Myös esimerkiksi Vietnamista ja Thaimaasta on Suomeen tullut buddhalaisia pakolaisia.

Uususkonnot ovat myös tulleet kansainvälistymisen myötä Suomeen. Nämä (F15) sekoittavat tyypillisesti hindulaisia ja buddhalaisia tapoja (F16) perinteisiin. Tyypillistä näille liikkeille on myös tiivis yhteisö. Näkyvin tällainen liike on Hare Krishna.

1G) Loppusanat

Suomessa toimii nykyään monia eri uskontoja, vaikka kristinuskon onkin edelleen Suomen (G1) uskonto ja (G2) kirkko ylivoimaisesti suurin kirkkokunta Suomessa. Erilaisten uskontojen lisäksi ei ole syytä

unohtaa, että Suomessa on myös ihmisiä, jotka (G3) kuulu mihinkään uskontoon. Edelleen jatkuva kansainvälistyminen tuo luultavasti Suomeen yhä (G4) myös uskonnollisia vaikutteita ja suomalaiset kohtaavat erilaisia uskontoja ja niiden tunnusmerkkejä myös (G5) ulkomailla. Suvaitsevaisuus on tärkeää.

2. Etiikan peruskäsitteitä

2A) (A1) tarkoittaa ihmisen käsitystä (A2) ja pahasta, oikeasta ja (A3). Etiikalla voidaan tarkoittaa myös oikeaa ja väärää tutkivaa tieteenalaa.

2B) (B1) on käytännön oikeaa toimintaa, (B2) valintoja erilaisten toiminta(B3) välillä. (B4) voidaan käsittää myös jokaisen henkilökohtaiseksi etiikaksi.

2C) (C1) on sellainen asia, jota ihminen (C2).

2D) (D1) on sellainen asia, jota ihminen (D2) sen itsensä vuoksi. Tällaisia voivat olla mm. hyvä elämä tai menestyminen työelämässä. Toisen ihmisen (D3) arvot voivat toiselle välinearvoja.

2E) (E1) on sellainen asia, jota ihminen (E2) käyttäköseen sitä (E3) jonkun toisen asian (välinearvon tai itseisarvon) saavuttamiseen. Raha on tyypillinen välinearvo. Sillä voi ostaa monia asioita...

2F) (F1) on sellainen asia, joka ohjaa ihmisen elämää. Normi siis antaa ihmiselle toimintaohjeita. Normi voi olla (F2), periaate, käyttäytymis(F3) tai määräys. Usein (F4) ovat yhteiskunnassa yleisesti hyväksytyt käyttäytymis(F5). Ne on voitu kirjata (F6) tai ne vain ovat yhteiskunnassa olemassa enemmän ja vähemmän (F7) hiljaisella sopimuksella tai perinteiden velvoittamina. Esimerkiksi kiellot tappaa tai varastaa ovat hyvin yleisiä (F8).

2G) (G1) tarkoitetaan ihmisen käsitystä siitä, minkälaisessa (G2)ssa me elämme. Se kattaa esimerkiksi ihmisten (G3) ja uskomukset luonnosta, käsityksen ihmisen luonteesta ja (G4)sta. Esimerkiksi keskiajan ja uuden ajan vaihteessa ihmisten maailmankuva muuttui, kun tähtitiede ja löytöretket todistivat maan (G5) -aikaisemmin uskottiin, että maa olisi litteä.

2H) (H1) saadaan aikaan, kun maailmankuvaan lisätään ihmisen käsitys hyvästä ja (H2)sta sekä (H3)sta ja väärästä. Erilaisia (H4)katsomuksia on paljon. Uskonnot - kuten kristinuskon - tarjoavat oman maailman(H5). Ja omaa (H6) tarjoavat myös monet aatejärjestelmät.

3. Uskonnon – erityisesti kristinuskon – merkitys Suomessa ennen ja nyt

A. Evankelisluterilainen kirkko on vaikuttanut suomalaisten käyttäytymiseen aina uskonpuhdistuksesta alkaen.

B. Kirkko on ollut Suomessa merkittävä kulttuurivaikuttaja: kirkkorakennukset ja kirkkomusiikki ovat toimineet esimerkeinä, kirkon tilaisuuksilla on usein ollut opetustarkoituksia, kirkko huolehti vuosisatoja kansanopetuksesta – 1800-luvun puolivälin kansakoulu-uudistuksessa alkeisopetus irtosi seurakunnista.

C. Katolinen kirkko liitti Suomen keskiajalla osaksi läntistä kulttuuripiiriä, sen hallinto- ja verojärjestelmä muokkasi Suomesta yhtä kokonaisuutta jo keskiajalla.

D. Kirkonmiehet ovat toimineet keskiajalta lähtien yhteiskunnallisissa tehtävissä (valtiopäivämiehinä ja kansanedustajina) ja mielipidevaikuttajina. Ja nykyäänkin.

E. Kirkko vaikutti merkittävästi paikallishallinnon syntyyn muodostaessaan Suomesta seurakuntia aina keskiajalta lähtien. 1800-luvun puolivälissä paikallishallinto erotettiin seurakunnista.

F. Uskonto ja uskonnolliset yhteisöt ovat kautta historian auttaneet ja auttavat nykyäänkin köyhiä, sairaita ja muita avun-

tarvitsijoita. Uskonpuhdistuksen seurauksena syntyi suomenkielinen kirjallisuus, kansanopetus sai uutta vauhtia ja kansalta alettiin vaatia kristinopin perusteiden osaamista ehtona kirkolliselle vihkitöimitykselle.

G. Uskonto ja uskonnolliset yhteisöt ovat kautta aikojen antaneet ihmisille turvallisuudentunnetta erityisesti henkilökohtaisissa kriiseissä (esimerkiksi omaisen kuollessa), sotien ja muiden katastrofien aikana. Uskonnolliset yhteisöt ovat myös luoneet ryhmähenkeä kautta aikojen. Ja myös nykyään.

H. Evankelisluterilaisella kirkolla on merkittävä vaikutus useimpien suomalaisten elämään eri elämäntilanteissa, koska lähes 70 % suomalaista kuuluu edelleen evankelisluterilaiseen kirkkoon – useimmat suomalaiset saavat nimensä kirkon järjestämässä kastetilaisuudessa, käyvät rippikoulun, solmivat avioliittonsa ja siunataan hautaan kirkollisin menoin.

I. Uskonnolliset ryhmät, uskonnolliset rakennukset (kuten kirkot) ja uskonnolliset tilaisuudet näkyvät suomalaisessa arjessa jatkuvasti tavalla tai toisella – vaikka suuri osa evankelisluterilaisen kirkon jäsenistä ei käy viikoittain jumalanpalveluksissa.

J. Uskonnolla tai jonkin uskonnon suuntauksella on kautta aikojen perusteltu niin Suomessa kuin muuallakin raakuuksia, julmuuksia, harjoitettu pakkokäännytystä, syrjitty vähemmistöjä ja syyllistetty ahdasmielisyyteen yms.

4. Ihmisoikeudet – hyödyllisiä lainauksia & linkkejä

4A) <https://fi.wikipedia.org/wiki/Ihmisoikeudet> (8.8.2019)

”Ihmisoikeudet ovat jokaiselle ihmiskunnan jäsenelle yhtäläisesti kuuluvia oikeuksia. Niiden tarkoituksena on taata kaikille ihmisarvoinen elämä. Yhdistyneiden Kansakuntien mukaan ihmisoikeudet perustuvat ajatukseen ihmisestä moraalisen olentona ja jokaiselle ihmiselle ihmisyyden osana kuuluvasta ihmisarvosta.

Ihmisoikeudet on määritetty kansainvälisillä sopimuksilla ja julistuksilla, kuten YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisella julistuksella 1948. Valtioiden välisillä ihmisoikeus-sopimuksilla on perustettu kansainvälisiä elimiä, joille valtiot ovat tunnustaneet oikeuden tutkia valituksia ja tehdä arviointeja jäsenmaiden ihmisoikeusongelmista.”
<https://fi.wikipedia.org/wiki/Ihmisoikeudet> (8.8.2019)

4B) Ihmis- ja kansalaisoikeuksien julistus (ransk.

Déclaration des droits de l'homme et du citoyen) Ranskan suuren vallankumouksen yhteydessä 26.8.1789

https://fi.wikipedia.org/wiki/Ihmis- ja_kansalaisoikeuksien_julistus (9.8.2019)

-tavoitteena vapauden, veljeyden ja tasa-arvon toteuttaminen.

-keskeisiä kohtia: sananvapaus, ihmisten (=miesten) tasa-arvo lain edessä, uskonnonvapaus, yksityinen omistusoikeus.

4C) YK:n ihmisoikeuksien julistus 1948

”Kaikki ihmiset syntyvät vapaina ja tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan. Heille on annettu järki ja omatunto, ja heidän on toimittava toisiaan kohtaan veljeyden hengessä.”

<https://www.ykkliitto.fi/yk-teemat/Ihmisoikeudet> (9.8.2019)

Huomautus: ihmisoikeuksien julistuksen sisältöä ei tarvitse osata kokeessa ulkoa — julistuksen sisältöä pitää sen sijaan osata **tulkita ja soveltaa** käytäntöön.

-julistuksessa käsiteltäviä aihepiirejä: perusoikeudet ja -vapaudet, ajatuksen, omantunnon ja uskonnon vapaus, mielipiteen- ja sananvapaus, kokoon-tumis- ja yhdistymisvapaus (myös ammattiyhdistykset), tasavertaisuus, yksityiselämän suoja, liikkumisenvapaus, syrjinnän kieltäminen, oikeus turvapaikkaan, oikeus kansalaisuuteen, täysi-ikäisten vapaa avioliitto, omaisuuden suoja, oikeudenmukainen & puolueeton oikeudenkäynti, orjuuden kieltäminen, oikeus osallistua ja vaikuttaa maansa hallintoon, ystävällisten välisten suhteiden kehittäminen maiden välillä, taloudelliset & sosiaaliset & sivistykselliset oikeudet, oikeudenmukaiset työehdot (mm. palkka, vapaa-aika, lomat, vapaus valita työpaikkansa), lasten nautittava yhteiskunnan suojaa (riippumatta ovatko syn-tyneet avioliitossa tai sen ulkopuolella), oikeus opetukseen.

29. artikla. Jokaisella ihmisellä on velvollisuuksia yhteis-kuntaa kohtaan... ..rajoitusten alainen, joiden yksin-omaisena tarkoituksena on turvata toisten oikeuksien ja vapauksien tunnustaminen ja kunnioittaminen...

https://fi.wikipedia.org/wiki/Ihmisoikeuksien_yleismaailmallinen_julistus (8.8.2019)

4D) Hyödyllisiä linkkejä: -<http://www.ihmisoikeudet.net/> (9.8.2019)